

намагатися залучити нових виборців, хоча б для того, щоб зберегти свій результат на виборах.

На жаль, європейські вибори часто виконують функцію інкубатора оскільки прихильність до партій у цьому контексті традиційно відіграє дедалі меншу роль, і явка виборців, які вважаються другорядними, є нижчою. У багатьох країнах мінливість електорату сприяє появі та зникненню нових політичних партій, багато з яких не піддаються традиційних класифікацій у ліво-правому спектрі.

Довгострокові тенденції свідчать, що нові партії, найвірогідніше, й надалі швидко з'являтимуться та зникатимуть через те, що індивідуалістичні, незаідеологізовані виборці дедалі більше хитатимуться між партіями та виявлятимуть готовність експериментувати, голосуючи за різні партії. В індивідуалістичному суспільстві «жорстка лінія» чи міцна ідеологічна позиція, імовірно, призведе до фрагментації та маргіналізації.

Попри тривалу тенденцію до швидкої індивідуалізації суспільства для партій є можливість апелювати до усього суспільства та представляти його в усьому розмаїтті.

Наслідки персоналізації, насамперед, можуть стабілізувати партії з мінливим електоратом. Об'єднуючі лідери, які здатні переконати членів власної партії і, водночас, мають харизму, щоб справити враження на різні елементи суспільства в цілому можуть допомогти партіям стати привабливішими.

Те, що стосується кадрів, стосується також і політичних питань: у майбутньому партіям доведеться активізувати зусилля з пошуку процесів, які забезпечать позиціонування і прийняття рішень з урахуванням думки не лише згуртованих членів партії, але й суспільства, що стає дедалі більш неоднорідним. Сучасні партії, імовірно, звертатимуть більше уваги на залучення не членів: від проведення регулярних цільових досліджень до надання можливостей співучасті у прийнятті рішень.

Здатність вирушувати проблеми партії можуть продемонструвати лише тоді, коли будуть здатними виявити проблеми, що стосуються широкого кола виборців, і вироблять підходи до вирішення цих проблем. Зокрема, якщо народні партії не бажають відстати від суспільних змін, вони мають бути здатними дійти до всіх сегментів індивідуалістичного суспільства.

Успішним партіям майбутнього доведеться запропонувати своїм членам різні форми участі: від пасивного членства і класичної участі в місцевому осередку до суто цільового залучення, віртуальних організаційних структур і тимчасової участі в конкретних проектах.

Здатність політичних партій в Європі і зокрема народних партій, досягти відчутних успіхів значною мірою залежатиме від їх здатності адаптуватися до суспільних змін.

УДК 329.327

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.

М. І. Прихненко

Холодна війна в сучасній політичній науці сприймається як певна квінтесенція ідеологічного протиборства між двома різними концептуальними баченнями того, яким чином повинен бути організований світ, і те, якими повинні бути взаємовідносини між індивідами, народами та державами. Її закінчення ознаменувало проголошений Френсісом Фукуямом «кінець історії», який розглядається як перемога ліберальної демократії. Але якщо розглянути це питання зараз, коли пройшло вже близько 27 років, то можна наголосити на тезі, що перед ліберальною демократією постала нова, більш серйозна загроза, аніж протистояння із комуністичним/соціалістичним табором. «Ми знаходимося в

центрі боротьби поколінь проти ідеології, яка є надзвичайним спотворенням ісламської віри, і яка вважає, що масові вбивства і терор не тільки прийнятні, але й необхідні. Ми повинні викоринювати це отруйне мислення вдома і за кордоном і протистояти спробам ідеологів розділити світ шляхом зіткнення цивілізацій» (Британський прем'єр-міністр Девід Кемерон, коментуючи кризу із захопленням заручників в Алжирі у січні 2013 р.).

Британський прем'єр назвав цю загрозу «викориненням отруйного мислення». І через це виникає питання: в чому полягає ця загроза і чи впливає це «отруєне мислення» на сучасний стан міжнародних відносин.

Соціальна психологія має давні традиції досліджень міжгрупових відносин в межах яких вивчають декілька взаємопов'язаних між собою питань: (1) яким чином процес соціалізації впливає на формування індивідуальної та колективної ідентичності; (2) на основі чого формується індивідуальна взаємодія між групами індивідів; (3) яким чином виникають і підтримуються конфлікти між індивідами та групами індивідів.

Намагаючись дати відповідь на це питання такі мислителі як: Хейман Штейнталь (німецький філософ, «Філологія, психологія та історія в їх взаємних відносинах»); Моріц Лацарус (німецький філософ та психолог; «Психологія державного життя») та Вільгельм Вундт (німецький психолог; «Психологія народів») у своїх роботах сформували різні контури теорії, яку сьогодні визначають як «теорію різноманітності». В межах цієї теорії акцент робиться на різноманітності системи переконань індивідів або групи індивідів, співвідношення яких між собою буде створювати позитивний або негативний фон соціальних стосунків. В даному контексті цілісна система переконань, яка містить «роз'яснення місії існування», набір «ціннісних характеристик та ідей», а також механізми їх реалізації і буде називатися ідеологічною концепцією, яка виступає ідентифікатором суб'єктів соціальних стосунків будь-то індивіди, групи індивідів, народів, націй та держав.

В доволі спрощеному вигляді ідеологічні концепції на міжнародній арені можна поділити на три основні групи:

- еволюційні (наприклад: національні ідеї, релігія), які формувалися в процесі розвитку людства;

- штучні (наприклад: ліберальна демократія; марксизм; «соціалізм із людським обличчям» тощо), які було сформовано та адаптовано відповідно до потреб, що виникають в процесі конкретних задач;

- змішані (американська ідея, «об'єднана Європа», ідея «пан-Азії» тощо), які поєднують в собі характеристики попередніх двох груп.

При цьому можна спостерігати постійну еволюцію та ускладнення ідеологічних концепцій, що, в першу чергу, пов'язано із розвитком держави як соціального інституту та еволюцією структури міжнародних систем.

Основна задача держави як соціального інституту сформованого в результаті соціального договору полягає в забезпеченні потреб індивідів і, в першу чергу, їх фізичного виживання шляхом перерозподілу існуючих ресурсів та створення умов до появи нових. В даному контексті політика виступає в якості засобу, а не мети існування суспільства і державних інститутів, які його представляють. Тому відбулася спроба замінити хаотичні взаємовідносини, які панували у світі до закінчення Тридцятирічної війни та базувалися на прагматизмі ресурсного забезпечення в результаті підписання Вестфальського миру, на більш структуровані та передбачувані.

Цей період заклав основу ідеологізації міжнародних відносин, який на першому етапі виражався в закріпленні національних ідей та національних ідентичностей в межах конкретних державних кордонів. Подальші політичні процеси пов'язані із виконанням державами умов соціального договору призвели до початку розмивання ідентичностей та інтеграції до більш широким «універсальних цінностей» і, відповідно, ідей формування світоустрою, що й призвело до початку Холодної війни як квінтесенції ідеологічного протистояння та перемоги ліберально-демократичних цінностей.

Сьогодні спостерігається новий виток «ідеологічних гойдалок». Через розпад Союзу Радянських Соціалістичних Республік та формування ідеологічного вакууму на територіях певних держав, через підсилення нових ідеологічних напрямків (таких як, наприклад, «Русский мир»; ісламізм; повернення до примату національної ідеї деякими державами тощо) відбувається протистояння вже не ідеологічних концепцій як основи світоустрою, а протистояння ідеологій в контексті боротьби усталених поглядів з новими трактуваннями та ідеями. У зв'язку із цим у міжнародних відносинах сьогодні підсилюється чинник ідейного забезпечення внутрішньої та зовнішньої політики, який визначає «коло самоідентифікації» держави на міжнародній арені та ступінь її афільованості до тієї чи іншої групи держав, державних, наддержавних, міждержавних, недержавних гравців на міжнародній арені, що є ключовим в процесі забезпечення фізичного існування держави в сучасних реаліях.

УДК 929.7 (477) «18»

«ЗАПИСКИ О ЮЖНОЙ РУСИ» П. КУЛІША ПРО ІСТОРІЮ ГЕТЬМАНЩИНИ XVIII ст.

Л. І. Салазуб

На кінець XVIII – початок XIX ст. припав початок національно-культурного відродження в Україні. Суть цього процесу полягає у відновленні різних сфер буття народу після їх занепаду. В умовах складної геополітичної ситуації сьогодення важливим є звернення до витоків українського національно-культурного відродження. Погляди П. Куліша на події, що відбувалися на теренах Гетьманщини, у цьому контексті мають важливе значення для усвідомлення тогочасної ситуації, споконвічних державотворчих процесів і розуміння сучасних реалій.

Постать П. Куліша та висвітлення його наукового доробку представлені переважно в монографіях і статтях таких дослідників як: Є. Нахлік, Г. Вдовиченко, Л. Домбровська, Н. Петриченко, Д. Кондратьєва, О. Ясь та ін. Водночас жодна розвідка не є системним висвітленням поглядів П. Куліша щодо становища Гетьманщини XVIII ст. у впорядкованому та виданому ним збірнику фольклорних і літературних творів та історичних матеріалів «Записки о Южной Руси», який є джерельною базою дослідження.

Метою розвідки є висвітлення історії Гетьманщини XVIII ст. у «Записках о Южной Руси» П. Куліша. В основу дослідження покладено історико-типологічний та історико-порівняльний методи.

Середина та друга половина XIX ст. пов'язані з подальшим утвердженням наукових засад української історичної думки, трансформацією її в науку, формуванням національних традицій. У 60–80-х рр. XIX ст. зміцнювалися контакти істориків і громадських діячів Наддніпрянської України та Галичини, яка починала відігравати дедалі більшу роль у загальноукраїнському русі. Одне з чільних місць серед плеяди відомих українських постатей вищезазначеного періоду української історіографії посідає П. Куліш. Про нього можна говорити як про історика та етнографа, поета та прозаїка, перекладача й мовознавця, публіциста й культурно-освітнього діяча. Протягом 1856–1857 рр. він опублікував «Записки о Южной Руси» – своєрідну енциклопедію українознавства, роман «Чорна рада, хроніка 1663 р.» українською мовою, підручник «Грамматика» та ін.

У «Третій легенді про Мазепу та Палія», що міститься в «Записках о Южной Руси», є цікаві відомості про українського гетьмана. Зокрема, повідомляється про те, що цар називав І. Мазепу «батьошкою». Коли В. Кочубей та І. Іскра довідалися про прагнення гетьмана виступити проти «восточного Царя», вони пішли до нього з цією новиною. Згідно з